

[REDACTED]

Ministerie van Defensie

Militaire Inlichtingendienst
Afdeling Inlichtingen

Postbus 20701
2500 ES Den Haag

Telefoon (070) 31 880 04
Telex 31337 MVD/GV/NL
Telefax (070) 31 879 51

Aan:
Zie verzendlijst

Uw brief

Uw kenmerk

Ons nummer

Datum

DISG8005783

04 november 1998

Onderwerp
Voormalig Joegoslavië (41/98)

1. Bij deze doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in het voormalige Joegoslavië.
2. Zonder bijlage is deze brief ongerubriceerd.

Hoofd Militaire Inlichtingendienst

H.J. Vandeweijer
Commodore

Bijlagen

één (1)

Bezoekadres

Kalvermarkt 28, Den Haag

Doorkiesnummer

(070) 31 86634

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

[REDACTED]

VERZENDLIJST behorende bij brief MID nr. 98005703

d.d. 04 nov 1998

AAN:

Ministerie van Algemene Zaken
t.a.v. Coördinator van de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst
t.a.v. [REDACTED]

Ministerie van Buitenlandse Zaken
t.a.v. plv DGPZ

NL-HPMV NAVO-Brussel

DCBC, t.a.v. Hfd Dplg door middel van hardcopy en diskette

INTERN:

HMID

HACIV t.a.v. BCI

HAO

HAI

HBMA

MID-cel

Archief

MINISTERIE VAN DEFENSIE
MILITAIRE INLICHTINGDIENST
Afdeling Inlichtingen

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

41/98

(Afgesloten 041200 NOV 1998)

Conclusie/voorzicht

Er is sprake van een verharding van het standpunt van de Bosnische Moslims in een aantal omstreden kwesties (Brcko, regeringsvorming in Bosnië-Herzegovina en de RS). Deze verharding weerspiegelt frustratie met de in de Moslim-visie te trage vooruitgang in het vredesproces.

Het lijkt erop dat de huidige Bosnisch-Servische regeringscoalitie in staat zal worden gesteld opnieuw de regering te vormen. De parlementaire meerderheid van de coalitie is echter allerminst stabiel en de druk van de internationale gemeenschap zal constant moeten zijn om de regering in het zadel te houden.

Kroatië voelt zich, ondanks internationale kritiek, gesterkt in de voortzetting van de opstelling ten aanzien van Bosnië-Herzegovina.

Bosnië-Herzegovina

Onenigheid over hervorming regering

Er is sprake van verdeeldheid over de hervorming van de Bosnische centrale regering. Deze bestaat momenteel uit twee co-premiers (een Moslim en een Serviër), een vice-premier (Kroaat) en drie ministers (Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Civiele Zaken). Elk van de bevolkingsgroepen levert één minister en elke minister heeft twee plaatsvervangers uit de overige twee bevolkingsgroepen. HV Westendorp heeft voorgesteld het aantal ministeries met drie uit te breiden, zodat elke bevolkingsgroep twee ministersposten zal hebben. De Moslims willen echter vier nieuwe ministeries, waarbij zij vier ministers zullen mogen benoemen, de Serviërs twee en de Kroaten één. Deze eis wordt afgewezen door de twee andere bevolkingsgroepen, al is onduidelijk wat hun concept voor de nieuwe regering is.

Sinds de verkiezingen van september is sprake van een verharding van het standpunt van de Moslims in een aantal omstreden kwesties. Hun eisen ten aanzien van de nieuwe regering zijn daar een illustratie van. Het streven naar vergroting van het aantal ministeries op centraal niveau wekt in ieder geval de indruk dat zij ook de macht en invloed van die regering willen vergroten. Dat druist in tegen de mening van de Serviërs en Kroaten, die voorstander zijn van een grote mate van decentralisering van gezag en in ieder geval niet van versterking van de centrale regering. Ook de door de Moslims voorgestelde etnische verdeling van de ministeries (die erop wijst dat de personele bezetting voor de Moslims minstens even belangrijk is als de taken van die nieuwe ministeries) is voor de andere bevolkingsgroepen bij voorbaat onaanvaardbaar, omdat zij daarin een "bewijs" zien dat de Moslims streven naar dominantie over de andere bevolkingsgroepen. Het is denkbaar dat de Moslims hebben gekozen voor een tactiek waarbij zij eerst extreme eisen stellen om vervolgens water bij de wijn te doen, maar omdat ook ten aanzien van andere kwesties (regeringsvorming RS, Brcko) radicale eisen worden gesteld, ligt het meer voor de hand om het optreden van de Moslims toe te schrijven aan frustratie met de koers en het tempo van het vredesproces.

Breed protest tegen invloed SFOR op benoeming toppers

De afgelopen dagen is van diverse zijden geprotesteerd tegen de toegenomen invloed van de internationale gemeenschap op de benoeming en het ontslag van Bosnische toppers. De waarnemend minister van Defensie van de Moslim/Kroatische Federatie (MKF), Prce, verklaarde dat dit een inbreuk betekent op de Grondwet en de rechten van het Bosnische presidium. De leden van dat presidium stelden zelfs dat het een schending vormt van het akkoord van Dayton. Ook de plaatsvervanger van Prce, Mahmuljin, stelde vraagtekens bij het besluit van SFOR. In de media in de Federatie werd gesteld dat SFOR inbreuk pleegt op

[REDACTED]

het principe van burgerlijke controle over de strijdkrachten, en het bovendien in strijd is met HV Westendorp's eerdere stelling dat Bosnië-Herzegovina geen protectoraat is.

De directe aanleiding voor het protest tegen het besluit van SFOR om zichzelf op te werpen als de instantie die de benoeming en het ontslag voor Bosnische topmilitairen moet goedkeuren (een besluit dat de volledige instemming van de HV geniet) was de definitieve verwijdering van de HVO-generaal Sopta uit zijn functie. Eerder hadden echter zegslieden van SFOR min of meer openlijk toegegeven dat het besluit verband hield met de vrees dat de als ultra-nationalistisch bekend staande president van de Bosnisch-Servische republiek (RS) Poplasen zich zou omringen met even radicale en uit politieke overwegingen benoemde generaals. Uit de reacties uit met name Moslim-hoek valt een zekere vrees op te maken dat de betrokkenen eveneens het slachtoffer kunnen worden van politieke "zuivering" van de kant van SFOR. Meer in algemene zin kan echter worden gesteld dat zowel het besluit van SFOR (over de validiteit waarvan de meningen inderdaad uiteen kunnen lopen) als de reactie daarop impliciete erkenningen zijn dat het vredesproces het spoor bijster is en een grotere invloed van SFOR en de HV noodzakelijk zijn om in ieder geval de schijn te kunnen ophouden dat er nog sprake is van vooruitgang. Tegen die achtergrond is de klacht dat dergelijke maatregelen onderstrepen dan tegenspreken dat Bosnië-Herzegovina in toenemende mate een internationaal protectoraat is, uitermate gegrond.

Izetbegovic houdt hart vast over Brcko, maar aanvaardt geen verder uitstel

Het Moslim-lid van het Bosnische presidium Izetbegovic, tevens leider van de belangrijkste Moslim-partij SDA, heeft in een ontmoeting met Westendorp de vrees uitgesproken dat de kwestie-Brcko de inter-etnische spanningen de komende periode verder zal belasten. De president van de MKF, Ganic, die eveneens lid is van de SDA, heeft verklaard dat de Moslims geen verder uitstel van de arbitrage-beslissing rond de stad zullen accepteren. Het heeft er alle schijn van dat de Moslims de kwestie-Brcko de komende maanden op de spits willen drijven. Daarbij speelt een hoofdrol de overweging dat iedere dag dat Brcko deel uitmaakt van de RS, het "Servische" karakter van de stad, met inbegrip van de legitimering van de "etnische zuivering", wordt versterkt. In de praktijk zullen de Moslims weinig hoop hebben dat Brcko aan hen wordt toegewezen. Zij kunnen hooguit hopen maximale propaganda-winst aan de kwestie te ontlenen en compensatie op andere gebieden (m.n. terugkeer van Moslims naar de RS) te behalen. Of dat alles de inter-etnische betrekkingen wél ten goede zal komen, moet ernstig worden betwijfeld.

Moslim/Kroatische Federatie (MKF)

HDZ geeft weinig blijk van flexibiliteit

De belangrijkste Bosnisch-Kroatische partij HDZ (dochteronderneming van de gelijknamige Kroatische regeringspartij) heeft een aantal kandidaten benoemd voor topfuncties. Als kandidaat voor het presidentschap van de MKF werd het lid van het hoofdbestuur Andric-Luzanski genoemd. De HDZ-kandidaat voor de functie van plaatsvervangend premier en minister van Financiën werd de huidige vice-voorzitter van de partij Covic genomineerd, en voor de Chef kabinet van het Kroatische lid van het Bosnische presidium (Jelavic) werd de huidige plaatsvervangend voorzitter van het MKF-parlement Mikic genoemd. In de gemeenteraad van Mostar, die sinds 27 oktober weer wordt voorgezeten door de vroegere burgemeester Prskalo, zijn vijf HDZ-leden benoemd die een reputatie hebben van ultra-nationalisme en in sommige gevallen betrokken zijn bij incidenten met een etnische achtergrond. De meest in het oog springende benoeming in die raad is die van de voormalige politiechef van Mostar, Soldo, die ervan wordt verdacht persoonlijk tientallen Moslims om het leven te hebben gebracht.

Deze benoemingen vormen geen indicatie dat de Bosnische Kroaten positief staan ten opzichte van inter-etnische samenwerking in de Federatie. Andric-Luzanski is naast zijn functie in het HDZ-bestuur voorzitter van de "Kroatische Gemeenschap Herceg-Bosna", de instelling die in elk opzicht behalve in naam een Bosnisch-Kroatische "staat in de staat" van de Federatie vormt. Covic is de leider van de HDZ in de regio-Mostar, een gebied dat niet bekend staat als een voorbeeld van harmonieuze inter-etnische samenwerking. De benoeming van vijf "hardliners" in de gemeenteraad en Prskalo als burgemeester doet vermoeden dat in dit opzicht geen verbetering te verwachten is. Slechts Mikic staat bekend als een relatief gematigd functionaris die zijn sporen heeft verdiend in het samenwerken met Moslims. Toch zullen dezen zich weinig illusies maken over de mogelijkheid om met Andric-Luzanski als MKF-president en Covic als plaatsvervangend premier een goede samenwerking te vestigen.

Bosnisch-Servische republiek (RS)

Zitting van het parlement uitgesteld

Op 29 oktober heeft de inaugurele zitting van het nieuwgekozen Bosnisch-Servische parlement plaatsgevonden. Bij die gelegenheid is de nieuwe president Poplasen ingezworen. Ook hebben de etnisch-Servische parlementsleden de ambtseed afgelegd. De Moslims en Kroaat in het parlement hebben geweigerd die eed af te leggen, omdat hij een verwijzing bevat naar de Servisch-Orthodoxe religie. Er kon geen overeenstemming worden bereikt over de vorming van een nieuwe regering. Daarom is een nieuwe vergadering uitgeschreven voor 4 november a.s. De voormalige voorzitter van het parlement, Kalinic, die nu voorzitter is van de voormalige regeringspartij SDS, heeft verklaard dat er bijna overeenstemming was over de vorming van een algemeen-Servische coalitie, maar dat de SLOGA-coalitie onder een zodanige druk staat van de internationale gemeenschap, dat zij zich aan de verdere onderhandelingen onttrok.

De vorming van een nieuwe regering blijft een heet hangijzer. Zelfs als wordt aangenomen dat Kalinic enigszins overdrijft, is het een feit dat in alle partijen voorstanders te vinden zijn van de vorming van een "grote" Servische coalitie, d.w.z. met de huidige regeringspartijen (SNSD, SNS en SPRS), aangevuld met de SDS en Poplasen's SRS. Dat zou de enige praktische mogelijkheid zijn om een stabiele parlementaire meerderheid te verkrijgen; bovendien zou zo'n combinatie niet afhankelijk zijn van de SDA voor een meerderheid, hetgeen voor vele Serviërs een bijkomstig voordeel is. De tijdsdruk voor de vorming van een regering wordt steeds groter, omdat Poplasen volgens de Bosnische Grondwet binnen tien dagen na zijn beëdiging een kandidaat-premier moet benoemen. Achter de schermen zal ongetwijfeld heel wat werk worden verricht, maar kennelijk houdt de vooruitgang daar geen gelijke tred mee.

SDA zou vice-voorzitter parlement mogen leveren

In de Bosnische pers is gemeld dat overeenstemming bestaat over de benoeming van een prominent SDA-lid, Jusufovic, tot vice-voorzitter van het RS-parlement. Deze beslissing zou ook worden geaccepteerd door de SDS en SRS. Eerstgenoemde partij zou de voorzitter van het parlement mogen benoemen; dat zou Kalinic worden. Een andere functie als vice-voorzitter zou zijn weggelegd voor de partij van de ex-president van de RS, Plavsic, de SNS. Overigens onderstreepte Jusufovic zelf in de genoemde berichten dat omtrent de vorming van de nieuwe RS-regering nog niets beslist is. Hoewel de berichten nog niet bevestigd zijn, lijken zij erop te wijzen dat er vooruitgang wordt geboekt bij de onderhandelingen over de vorming van een nieuwe RS-regering. De SDA had de afgelopen dagen zware voorwaarden verbonden aan eventuele steun voor een regeringscoalitie, maar in de praktijk moet de partij beseffen dat inwilliging van die eisen (tenminste twee "zware" regeringsposten, waaronder een functie als vice-premier) voor alle "Servische" partijen een onaanvaardbare concessie zou hebben betekend. Kennelijk willen alle partijen nu instemmen met de benoeming van een Moslim als vice-voorzitter van het parlement. Dit doet recht aan het feit dat de SDA als op één na grootste fractie in het parlement is vertegenwoordigd. Tijdens het vorige parlement werden aanspraken van de SDA op een dergelijke post lange tijd genegeerd. Ondanks SDA-steun voor de Dodik-regering werd pas na internationale druk met de benoeming van een Moslim tot derde vice-voorzitter van het parlement ingestemd. Een eventuele benoeming van Kalinic tot nieuwe parlementsvoorzitter wijst erop dat de SDS zich neerlegt bij het feit dat zij niet zal deelnemen aan de nieuwe regering, terwijl het feit dat de partij van de nieuwe president Poplasen (SRS) géén vice-voorzitter krijgt maar kennelijk wel accepteert dat de Moslims een dergelijke positie krijgen, in dezelfde richting wijst. Dat alles wijst in de richting dat de huidige SLOGA-coalitie (SNS, de SNSD van premier Dodik en de SPRS van het Servische lid van het Bosnische presidium Radisic) waarschijnlijk toch weer met gedoogsteun van de SDA de regering gaat vormen.

Daarbij zijn overigens problemen allerminst uitgesloten. Ook in de kringen van SLOGA is samenwerking met de Moslims verre van populair. Kalinic, die enkele maanden geleden op uiterst onelegante manier is gewipt door de regering-Dodik, zal nog wel enkele rekeningen te vereffenen hebben. Bovendien zal met name de SRS, de partij die electoraal gezien de wind in de zeilen heeft, de verrichtingen van de nieuwe regering met argusogen bekijken. Seselj persoonlijk heeft een grote aversie tegen Dodik. Daarom bestaat het vermoeden dat de nieuwe regering-Dodik weliswaar op relatief korte termijn benoemd zal worden, maar dat de kans dat zij het einde van de tweejarige termijn haalt, niet al te groot is. Jusufovic is bijvoorbeeld burgemeester van het Moslim-gedeelte van Brcko en de Brcko-kwestie kan bijvoorbeeld weer een breekpunt worden bij de Moslim gedoogsteun voor de Dodik-regering. Ook het lage aantal vluchtelingen wat kan terugkeren naar de RS ligt gevoelig bij de Moslims, wat Izetbegovic al eerder liet doorschemeren bij zijn kritiek op Dodik.

Dodik benoemt twee nieuwe ministers

De demissionaire premier Dodik heeft op 30 oktober twee nieuwe ministers in zijn kabinet benoemd. De onlangs ontslagen minister van Binnenlandse Zaken Stankovic is vervangen door een advocaat uit Banja Luka, Novic. Minister van Justitie Cancar is opgevolgd door een andere advocaat uit Banja Luka, Trbojevic. Dit bericht bevat enkele opvallende elementen. Ten eerste is, zoals gesteld, de regering-Dodik demissionair. Het is derhalve tenminste in formele zin nog allerminst zeker dat de huidige coalitie wordt voortgezet, dus in theorie zouden de nieuwbenoemde functionarissen binnen enkele dagen weer gedwongen kunnen worden hun praktijk te heropenen. Het optreden van Dodik wijst er echter op dat hijzelf er geen seconde aan twijfelt dat de huidige coalitie in stand zal blijven. Daarbij laat hij zich weinig gelegen liggen aan parlementaire goedkeuring van zijn benoemingen. Dat is in overeenstemming met zijn optreden van de afgelopen maanden. Sinds hij de legaal gekozen voorzitter van het parlement (Kalinic) naar huis zond, heeft Dodik feitelijk bij decreet geregeerd. Komt er geen nieuwe door het parlement goedgekeurde regering, dan zal hij die handelwijze zonder enige twijfel voortzetten.

Novic was in februari van dit jaar benoemd tot hoofd van de Staatsveiligheidsdienst van de RS. In dat kader was hij onder meer betrokken bij een hervorming van die dienst. Hij geldt als een vertrouweling van Dodik en Plavsic, de voormalige president van de RS. Met de benoeming van Novic en Trbojevic wil Dodik kennelijk de indruk werken dat een verdere hervorming van de betrokken ministeries, die gelden als inefficiënt en corrupt, voor hem grote prioriteit genieten en dat hij derhave probeert de veiligheidssituatie te vergroten. Gezien de herkomst van beide advocaten en de betrekkingen van in ieder geval Novic met Dodik, heeft het er echter ook schijn van dat laatstgenoemde twee politieke vrienden aan een lucratief ambt heeft geholpen.

Kroatië

"Speciale parallele betrekkingen" zouden militaire bijstand legaliseren

De Kroatische minister van Buitenlandse Zaken Granic heeft de mening verkondigd dat zijn land op grond van het deze week gearafaerde raamakkoord voor "speciale parallele betrekkingen" tussen Kroatië en de MKF het recht heeft legaal bijstand te verlenen aan "Bosnisch-Kroatische instellingen, met inbegrip van het leger". De Kroatische steun aan de Bosnische Kroaten houdt de gemoederen zeer sterk bezig. Die steun, en met name het feit dat de omvang daarvan niet in te schatten is, was nog onlangs onderwerp van bittere Amerikaanse kritiek. Het heeft er allerminst schijn van dat Kroatië zijn betrokkenheid bij de Bosnisch-Kroatische zaak nu wil reduceren, al is van Kroatische zijde toegezegd dat die hulp "meer transparant" zal worden. Op de genoemde uitspraak van Granic is heel wat af te dingen. Zo bestaan er, in ieder geval op papier, geen uitsluitend Bosnisch-Kroatische instellingen, en kan Kroatië deze theoretisch ook niet steunen. Iedere Moslim (en Kroaat) weet echter dat de praktijk anders is en dat de Bosnische Kroaten zich verzetten tegen werkelijke integratie met de Moslims, juist en vooral ook op militair gebied. De meeste Moslims zullen de woorden van Granic dan ook, zonder twijfel terecht, beschouwen als een indicatie dat Kroatië zijn betrokkenheid bij de Bosnisch-Kroatische zaak (die door de Amerikaanse ambassadeur in Kroatië nog onlangs terecht werd betiteld als "veeleer onderdeel van het probleem dan van de oplossing") zal voortzetten.

PfP-oefening tegen staatsgreep (?)

In de Kroatische pers zijn berichten verschenen waarin werd gesteld dat een oefening die medio november in Slovenië zal worden gehouden in het kader van PfP, bedoeld zou zijn als dekmantel om een eventuele militaire staatsgreep in het buurland Kroatië te beantwoorden. Deze berichten zijn inmiddels van NAVO-zijde met klem tegengesproken. Inhoudelijk behoeven deze berichten geen commentaar. Zij zijn echter van belang als indicatie hoezeer in Kroatië met een militaire staatsgreep rekening wordt gehouden. Zoals bekend zijn de Kroatische strijdkrachten (HV) de laatste tijd in negatieve zin in het nieuws gekomen, omdat zij zich in samenwerking met de meer extreem-nationalistische stromingen in de regeringspartij HDZ zouden hebben gemengd in de interne aangelegenheden van het land. Vóór een mogelijke coup zou ook spreken dat Kroatië in de greep is van een diepe sociaal/economische crisis, die mede veroorzaakt is door het ondoelmatige beleid van de HDZ, alsmede het feit dat de HDZ momenteel ten prooi valt aan een diepgaande richtingenstrijd. President en partijleider Tudjman (zelf een ex-generaal) lijkt niet meer in staat de coherentie in de partij te bewaren. Ook de oppositie is diep verdeeld, waardoor een eventuele desintegratie van de HDZ (al dan niet in combinatie met het heengaan van Tudjman) vermoedelijk zou worden gevolgd door een langdurige periode van politieke chaos. Tegen een militaire coup spreekt echter het feit dat de HV sinds haar ontstaan geen prominente politieke rol heeft gespeeld, alsmede het feit dat de legerleiding na zo'n optreden zelf verantwoordelijk zou zijn voor het bestrijden van de vele politieke en economische problemen in het land.

Nieuw hoofd HINA

Het hoofd van het Kroatische staatspersagentschap HINA, Bolfek, is deze week vervangen. Zijn opvolger is een voormalige Kroatische consul in Duitsland, Tolic. In de Kroatische pers zijn inmiddels berichten verschenen dat Tolic extreem-nationalistische sympathieën heeft. Zo zou hij de rechterhand zijn van het radicale parlementslid Vukojevic. Bovendien zou hij een reputatie hebben als frequent schrijver van ingezonden brieven, die eveneens uitblinken door rechtse ideeën. Hoewel, zoals bij zovele kwesties, de soep ook in dit geval minder heet zal worden gegeten dan zij wordt opgediend, is de benoeming van Tolic toch een illustratie van het feit dat de rechtse en meer radicaal-nationalistische stromingen in Kroatië de wind in de zeilen hebben. Of dat ook inhoudt dat HINA sterker dan voorheen gekleurd zal worden in haar berichtgeving is onzeker, omdat het persbureau ook in het verleden gekleurde informatie verstrekke.

Joegoslavië

Stanisic geschorst als chef veiligheidsdienst Servië

Het kabinet van de Servische president heeft bekend gemaakt dat het hoofd van de Servische veiligheidsdienst SDB, Stanisic, geschorst is van zijn functie. Reeds geruime tijd waren er aanwijzingen dat Stanisic zich verzette tegen de pogingen van de voormalige Servische, maar nu Joegoslavische president Milosevic om het veiligheidsapparaat te hervormen tot een federale organisatie. Hij had hierover een conflict met de Servische minister van Binnenlandse Zaken, Stojiljkovic. In mei 1998 werd Stanisic nog belast met het politie-optreden in Kosovo, hetgeen ongewoon is voor het hoofd van een veiligheidsdienst. Met name de radicale vleugel binnen de regeringspartij SPS, maar ook de nieuwe regeringspartij SRS waren ontevreden over de gematigde opstelling van Stanisic en namen hem bijvoorbeeld ook kwalijk niets ondernomen te hebben tegen de inauguratie van Djukanovic als nieuwe Montenegrijnse president op 15 januari. Ook de invloedrijke partijleider van de JUL en vrouw van Milosevic, Mirjana Markovic, moet gezien worden als een persoonlijke tegenstander van Stanisic. Een ander persoon over wiens ontslag ook gespeculeerd wordt is de chef staf van het federale Leger, Perisic. Zowel Stanisic als Perisic waren tegen een harder politie-optreden in Kosovo.

Ook Vucelic ontslagen

Uit recente persberichten blijkt dat, in samenhang met de recente vervanging van Stanisic ook de plaatsvervangend voorzitter van de SPS Milorad Vucelic is ontslagen. Volgens de officiële verklaring was er in het partijbestuur ernstige kritiek op Vucelic geuit. Hoewel Vucelic zelden voor het voetlicht trad, heeft hij de afgelopen jaren een belangrijke rol gespeeld in de Joegoslavische politiek. Hij was eind jaren '80 medeverantwoordelijk voor de verspreiding van de nationalistische propaganda die de basis legde onder het leiderschap van Milosevic, eerst als Servisch partijleider, toen als Servisch president en nu als federaal president. Toch heeft hij ook onenigheid gehad met Milosevic, waardoor hij in 1995 het veld moest ruimen. In 1997 werd hij echter opnieuw in het bestuur van de SPS benoemd en gold als vertegenwoordiger van de jonge, pragmatische garde in de partij. Zo heeft Vucelic goede betrekkingen met vogels van politiek diverse pluimage als de kopstukken van JUL, de neo-communistische partij van mevrouw Milosevic, maar ook met oppositieleider Djindjic en de Montenegrijnse president Djukanovic. Vucelic zou voor Milosevic geheime ontmoetingen met beide laatstgenoemde politici hebben geregeld. Wat hem wellicht fataal is geworden, is het feit dat hij reeds in december 1997 heeft voorgesteld een dialoog met de Kosovo-Albanezen aan te gaan. Dat is iets wat in de Servische politiek als "not done" wordt beschouwd. Als zodanig is het ontslag van Vucelic een indicatie van de verharding van de interne opstelling van het Joegoslavische regime, en waarvan de breideling van de "vrije" pers en het ontslag van Stanisic ook deel uitmaken. Tevens berooft de SPS zichzelf daarmee van een potentiële opvolger van Milosevic.

Media crackdown in Servië voortgezet

Op 26 oktober hebben in Servië wederom enkele onafhankelijke media hun deuren moeten sluiten. Het dagblad "NT Plus" verscheen niet meer en de laatste editie van de 'Dnevni-Telegraf' werd door de politie in beslag genomen. Ook de "Evropljanin" werd niet langer gepubliceerd. Inmiddels zijn er protestacties gelanceerd. De Democratische Partij (DS) is een handtekeningenactie gestart, terwijl de Studio B, Radio B 92 en de onafhankelijke mediavakbond (ANEM) een gezamenlijk radioprogramma hebben opgesteld om te protesteren tegen de maatregelen. Enkele getroffen dagbladen hebben bovendien juridische stappen ondernomen. De nog wel verschijnende "Vreme" en "Nin" hebben een gezamenlijke advertentie opgesteld om te waarschuwen tegen de gevaren van de nieuwe mediawet. De acties van de getroffen media zullen weinig uithalen. Zolang vice-premier Seselj met zijn extreem-nationalistische SRS deel blijft uitmaken van de

Servische regering is er weinig kans op verbetering in de situatie. De vrijheid van meningsuiting in Servië is en blijft een beperkt begrip en geldt alleen zolang de Servische nationale gedachte niet beschadigd wordt.

Kosovo

UCK veroordeelt Servische journalisten

Een "Krijgsraad" van het "Kosovo Bevrijdingsleger" (UCK) heeft twee journalisten van het Joegoslavische persbureau TanJug veroordeeld tot twee maanden gevangenis in verband met spionage. Dit bericht heeft tot felle protesten geleid van de Servische regering. Vice-premier Nikolic (SRS) verklaarde dat de "terroristen" hiermee veel te ver zijn gegaan en onderstreepte dat "niemand het recht heeft Joegoslavische staatsburgers in Kosovo te mishandelen". De belangrijkste woordvoerder van het UCK, Demaci, heeft inmiddels toegezegd persoonlijk te zullen interveniëren ten gunste van de twee betrokken journalisten. Dit bericht is om meerdere redenen vermeldenswaard. Ten eerste betreft het eerste geval waarin het UCK met juridisch aandoende middelen optreedt tegen vertegenwoordigers van de Joegoslavische pers, die daarmee impliciet ervan worden beschuldigd met het bewind in Belgrado onder één hoedje te spelen. Van twee in augustus verdwenen Servische journalisten is volgens Servische bronnen niets meer vernomen. Ten tweede bevestigt de toezegging van Demaci het beeld van het UCK als samenraapsel van vaak autonoom optredende groeperingen, die zich in voorkomend geval onttrekken aan de "politieke leiding". Maar het belangrijke aspect van de zaak is dat zij met hun veroordeling van de Joegoslavische journalisten, na eerdere berichten over UCK-massagraven met Servische slachtoffers, een onaanvaardbare provocatie plegen ten opzichte van de Servische nationalist. Dat blijkt met name uit de woorden van Nikolic, die een echo vormen van wat Milosevic zelf in 1989 ten aanzien van de Serviërs in Kosovo verklaarde toen hij zijn machtsbasis vestigde. De bedoeling van het UCK is mogelijk om de Serviërs tot hernieuwd optreden in Kosovo te prikkelen, waardoor deze VN resolutie 1199 schenden. Hierdoor zou een daadwerkelijke internationale militaire interventie dichterbij komen. De Servische autoriteiten zullen zich waarschijnlijk voorlopig terughoudend opstellen en bij uitblijven van succes voor de pogingen van Demaci, de internationale gemeenschap medeverantwoordelijk stellen.

UCK arresteert aanhangers Rugova

Op 2 november is gemeld dat leden van het UCK twee leden van de partij (LDK) van de "schaduwpresident" van Kosovo, Rugova, hebben gearresteerd. De juridische basis van de stap is onbekend. In september hadden UCK-leden ook leden van de LDK gearresteerd, maar deze na relatief korte tijd weer vrijgelaten. Het vermoeden is gerechtvaardigd dat de jongste arrestaties ook weer te maken hebben met de diepgaande onenigheid in de politieke top. Servische berichten over onderlingen 'afrekeningen' onder de Albanezen lijken derhalve enige grond te hebben.

Rugova eist volledige terugtrekking Servische troepen

Rugova heeft geëist dat alle Servische troepen zich terugtrekken uit Kosovo. Hij zei dat er in plaats van eenheden van leger en politie "krachten uit Kosovo" kunnen worden geleverd die de veiligheid van de bewoners moeten beschermen. Rugova herhaalde dat hij de totale onafhankelijkheid van Kosovo de geschiktste oplossing blijft vinden, al liet hij ruimte voor een interim-periode waarin de provincie onder NAVO-toezicht een mate van autonomie genieten zou. Met deze oproep neemt Rugova in de praktijk afstand van één van de kernbepalingen van het akkoord dat Milosevic onlangs sloot met VS-gezant Holbrooke. Daarin wordt onder meer bepaald dat de Servische politie en het Joegoslavische leger in Kosovo mogen blijven, maar slechts met maximaal dezelfde sterkte als zij begin dit jaar, voordat de huidige geweldsspiraal werd ingezet, hadden. Bovendien moeten de troepen, met enkele expliciet gedefinieerde uitzonderingen, in hun kazernes blijven. Tot op heden heeft het er alle schijn van dat de Joegoslavische autoriteiten deze bepaling weliswaar niet volledig, maar toch grotendeels naleven. Rugova geeft echter feitelijk aan dat voor hem deze afspraak niet ver genoeg gaat. Hij is er zich wel van bewust dat de door hem geformuleerde eis voor de Servische en Joegoslavische autoriteiten onaanvaardbaar zal zijn, omdat Kosovo in (niet alleen) Servische ogen in opstand is en bovendien slechts door een uiterst poreuze grens gescheiden wordt door een land waarover de eigen regering slechts beperkte controle heeft. Dit alles wekt de indruk dat Rugova in de praktijk niet staat te trappelen om zich loyaal te houden aan de bepalingen van het Holbrooke-akkoord. Ten dele houdt dat verband met de politieke situatie onder de Kosovo-Albanezen. Meer extreem-nationalisten in de Kosovo-Albanese top, zoals het UCK en haar belangrijkste politieke vertegenwoordiger Demaci, zouden het volledig omarmen door Rugova van het Holbrooke-akkoord beschouwen als een nieuwe indicatie dat Rugova de belangen van de Kosovo-Albanezen schendt.

Felle Servische kritiek op Holbrooke-akkoord

Op 29 oktober heeft de leider van de Servische minderheid in Kosovo, Trajkovic, felle kritiek geuit op het Holbrooke-akkoord. Volgens Trajkovic, die vergezeld was van de Servisch-Orthodoxe bisschop Artemije, wordt door dat akkoord de Servische en Joegoslavische soevereiniteit over Kosovo beëindigd en worden de Serviërs in de provincie gereduceerd tot tweedeklas inwoners. Volgens Trajkovic en Artemije was de instemming van Milosevic met het akkoord illegaal. Vanzelfsprekend deelt Milosevic deze mening van Trajkovic en Artemije niet en zal hij volhouden dat het akkoord juist de Servische soevereiniteit over Kosovo bevestigt. Dat neemt niet weg dat de genoemde verklaring van Trajkovic erop wijst dat de uitvoering van het Holbrooke-akkoord ook op verzet stuit onder de Serviërs en daardoor gesaboteerd kan worden. Worden de argumenten van Trajkovic opgenomen door andere Servische partijen, zoals de SRS, dan kan dat tot een verdere opleving van het nationalisme en het verzet tegen Milosevic leiden. Overigens is het feit dat Artemije instemt met de mening van Trajkovic een nieuwe illustratie van de rol die de Servisch-Orthodoxe kerk speelt in de Servische nationale kwestie. Zo heeft zij zich herhaaldelijk uitgesproken voor de staatkundige vereniging van alle Serviërs en aarzelde zij zelfs niet om in de jaren vóór 1995, ten tijde van het dispuut van Milosevic met de toenmalige Bosnisch-Servische president Karadzic, partij te kiezen voor laatstgenoemde.

Montenegro

Derde partijcongres regeringspartij in Montenegro

In Montenegro heeft de regeringspartij DPS haar derde partijcongres gehouden. Partijleider en president Djukanovic hield daarop een toespraak, waarin hij verklaarde dat Montenegro niet langer de "grondwettelijk en politiek illegale Joegoslavische regering" zou erkennen. Al haar beslissingen zouden worden genegeerd zolang het "principe van gelijkwaardigheid" niet nagekomen werd. Djukanovic voegde hieraan toe dat Montenegro onderdeel van de FRJ wilde blijven, maar niet bereid is haar historische erfenis van onafhankelijkheid op te offeren voor de federale zaak. Hij noemde het autoritaire karakter van het regime in Belgrado als oorzaak voor de huidige oorlogsdreiging en internationale sancties. Zijn politieke tegenspeler en federaal minister-president Bulatovic noemde hij de "eeuwig gepatenteerde verliezer" van Belgrado. Djukanovic waarschuwde overigens de politieke tegenstanders aan beide zijden. Voorstanders van totale onafhankelijkheid noemde hij "Montenegrijnse avonturiers", hetgeen zou kunnen leiden tot oorlog met Servië.

Volgens de Montenegrijnse autoriteiten is Bulatovic illegaal gekozen tot federaal minister-president als protégé van het Milosevic-regime. Hij dient daarom, volgens Podgorica, zo spoedig mogelijk vervangen te worden door een andere Montenegrijnse vertegenwoordiger, komend uit de DPS-partij. Milosevic houdt echter nog altijd vast aan de persoon van Bulatovic en sinds diens aantreden erkent de Montenegrijnse regering de federale regering dan ook niet meer. De verhouding tussen de federale regering en de Montenegrijnse deelrepubliek is sindsdien op een dieptepunt. Djukanovic grijpt het congres van de DPS nog maar eens aan om het Montenegrijnse standpunt in deze te verduidelijken: hervorming van de federale regering met nieuwe Montenegrijnse vertegenwoordigers, stopzetten van pogingen om het federale niveau te versterken en gelijktrekking van de beide deelrepublieken. Ondanks de uitspraak van Djukanovic dat Montenegro niet streeft naar totale onafhankelijkheid, moet wel worden geconstateerd dat zolang Milosevic en Djukanovic in respectievelijk Belgrado en Podgorica aan de macht blijven, Montenegro langzamerhand afdrijft naar secessie. Met het oog de versterking van de interne positie van Milosevic en diens verregaande vrijheid van handelen na het Kosovo-akkoord mag worden aangenomen dat Milosevic zijn aandacht opnieuw op het kleine Montenegro zal richten. Het komende halfjaar zal waarschijnlijk de spanningen in Montenegro opnieuw oplopen.

In de (juridische) strijd tegen de federale regering kreeg de Montenegrijnse regering recentelijk steun van de Servische minister van Financiën, Milacic. Deze wees, net als zijn Montenegrijnse ambtgenoot Goranovic, federale pogingen om de belastinginning een federale verantwoordelijkheid te maken van de hand. Beiden ondertekenden op 30 oktober een akkoord over harmonisering van de belastingen binnen beide deelrepublieken. De afwijzing van secessie van Montenegro uit de FRJ blijkt ook uit het feit dat de Montenegrijnse regering de pogingen van de Montenegrijnse diocese om zich om te vormen tot een zelfstandige Montenegrijnse Orthodoxe Kerk niet steunt. Minister van Religieuze Zaken Tomovic verklaarde dat de losmaking van de Servische Orthodoxe Kerk geen steun geniet van de Montenegrijnse autoriteiten. Desondanks installeerde op 31 oktober de Montenegrijnse diocese bisschop Mihailo als eerste metropolitaan van de Montenegrijnse Orthodoxe Kerk. Opgemerkt dient overigens te worden dat de retoriek van Djukanovic bijna omgekeerde evenredig is aan de ontwikkelingen in Kosovo. Toen de crisis daar op haar (voorlopige) hoogtepunt was, stelde Djukanovic zich uiterst terughoudend op en steunde Belgrado zelfs in haar pogingen de status quo in

Kosovo de handhaven. Nu er sprake is van een zekere normalisering van de situatie in die Servische provincie, neemt Djukanovic zijn oude thema's weer op.

Macedonië

Georgievski geeft beleidsprioriteiten aan

De leider van de extreem-nationalistische Macedonische oppositiepartij VMRO-DPMNE, Georgievski, heeft aangegeven wat zijn beleid zal zijn als zijn partij aan de macht komt. Allereerst zei hij te verwachten dat de VMRO-DPMNE in de verkiezingen, waarvan op 1 november de tweede ronde is gehouden, voldoende zetels zal behalen om zelfstandig een regering te vormen. Lukt dat niet, dan zal hij de Liberaal-Democratische Partij (LDP) benaderen voor een coalitie. Ook voor andere partijen zou de coalitie openstaan, af gaf hij tussen de regels door aan dat de huidige regeringspartij SDSM geen welkome partner zou vormen. De SDSM werd een "lastercampagne" tegen de VMRO verweten. Bovendien sprak Georgievski de vrees uit dat de regering liever de verkiezingsuitslag zou vervalsen dan de macht overdragen. Expliciet stelde Georgievski dat ook samenwerking met de etnisch-Albanese partijen in aanmerking komt. Op het gebied van buitenlandse politiek beloofde Georgievski continuïteit, maar hij kondigde aan dat hij zou streven naar een verbetering van de betrekkingen met Griekenland en Bulgarije. Het Macedonische streven om lid te worden van de EU en NAVO werd ook een belangrijke beleidsprioriteit genoemd.

Hoewel de definitieve uitslag nog niet bekend is, moet erop worden gerekend dat de VMRO-DPMNE een groot deel van de parlamentszetels zal blijken te hebben behaald. In dat geval mag worden gesproken van een aardverschuiving in de Macedonische politiek, omdat de VMRO (die reeds in het parlement van 1990 de grootste partij was, maar de verkiezingen van 1994 geboycot had) de afgelopen jaren geen stem in het kapittel had gehad. In de praktijk moeten de woorden van Georgievski worden gezien als een voorstel voor het beleid dat zijn partij de komende jaren wil voeren. Daarbij valt vooral de gematigdheid van zijn voorstellen op. Hoewel de VMRO geldt als een nationalistische partij, noemt hij de gematigde (niet op etnische basis gevormde) oppositiepartij LDP als de meest gewenste bondgenoot, en sluit hij ook samenwerking met een "Albanese" partij niet uit. Ook in buitenlands-politiek opzicht zijn zijn voorstellen gematigd, want een verbetering van de betrekkingen met Griekenland en Bulgarije zou vermoedelijk inhouden dat Macedonië concessies zou moeten doen met betrekking tot de naam of de vraag of het Macedonisch een aparte taal is, of een vorm van het Bulgaars. Het feit dat Georgievski de reputatie heeft pro-Bulgaars te zijn en reeds vóór de verkiezingen toenadering zocht tot de LDP is in overeenstemming met de bovengenoemde beleidsprioriteiten en wijst erop dat het betreffende voorstel méér betreft dan alleen propaganda. Daaruit kan worden opgemaakt dat de machtswissel als gevolg van de verkiezingen grosso modo geen ingrijpende koerswijziging in de Macedonische politiek zal inluiden.